

СТАНОВИЩЕ

във връзка с открита процедура по публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Статистика и демография“

Изготвил становището: доц. д-р Любомир Иванов Тодоров, Стопанска академия „Д. А. Ценов“, катедра „Математика и статистика“, хабилитиран по научна специалност 05.02.06 „Статистика и демография“

Автор на дисертационния труд: Фатме Шабанова Зюлкярова

Научен ръководител на докторанта: доц. д-р Любомир Иванов, Стопанска академия „Д. А. Ценов“, катедра „Математика и статистика“

Тема на дисертационния труд: „Статистически анализ на динамиката на работната сила“

Основание за написване на становището: участие в научно жури съгласно Заповед №1182/19.12.2018 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем от 206 страници и се състои от въведение, три глави, заключение, декларация за оригиналност, използвана литература, приложения, съдържание и списъци на таблиците и фигурантите. Библиографската справка на използваната и цитирана литература обхваща 148 източника, вкл. електронни, от които 114 на кирилица и 34 на латиница. В основния текст на дисертационния труд са включени 38 таблици и 39 графични изображения.

Предметната област на изследване в дисертацията обхваща динамиката на работната сила в България за периода 2003-2017 г. и по-конкретно измененията в броя и състава на работната сила в страната. **Изследователската теза** дава израз на убедеността на автора, че приложението на статистическите методи за анализ на динамика и изменения в структурата разширяват познавателните възможности на изследването и водят до установяването на закономерностите в динамиката на работната сила в количествен и качествен аспект.

Изложението е **структурirano** в три глави с обем съответно 58, 59 и 50 страници. Структурата е балансирана, като изложението прави логически издържан преход от концептуалните основи на работната сила като икономическа категория към мястото ѝ в макроикономическата среда и влиянието на различни групи фактори върху измененията в размера и състава ѝ. Разглежда се икономически активното население като обект на статистическо изучаване и свързаните с това информационно-методологическите аспекти на

статистическите наблюдения на работната сила в Европейския съюз и извършваните от държавната статистика в България след Освобождението.

В **първата глава** са разгледани последователно концепциите на икономическата теория за съдържанието на категорията „работна сила“ в микроикономически план и на макроикономическо равнище. Показано е единството на икономическите школи по отношение на съдържанието на работната сила и основните и характеристики. Разгледано е влиянието на икономическата среда върху размера и състава на икономически активното население по отношение на: **първо**, демографското развитие, като обективна основа за формирането на работната сила, **второ**, икономическите условия, като катализатор на ефективното използване и възпроизвъдство на работната сила; **трето**, институционалните фактори, като законова рамка, определяща функционирането на пазара на труда; и **четвърто**, образоването и обучението, дефиниращи качеството на работната сила и обуславящи нейната производителност и ефикасност. Докторантът е дал характеристика на наблюденията на работната сила в Европейския съюз и напълно синхронизирани с тях наблюдения на НСИ. Представено е и развитието на исторически план на наблюденията, които имат отношение към работната сила в България.

Във **втора глава** е извършен анализ на динамиката на показателите за размела на работната сила и нейните основни компоненти – заетите лица и безработните лица. Последователно са представени статистическите методи за анализ на динамични редове, извършен е описателен анализ и периодизация на развитието, построени са редица трендови модели за характеризиране на основните закономерности в развитието на работната сила за периода 2003 – 2017 г. На основата на трендовите модели са разработени краткосрочни екстраполационни прогнози за периода 2018 – 2020 г.

Трета глава обхваща статистическия анализ на измененията в структурата на работната сила по признаките „пол“, „възраст“, „образование“ и „местоживееще“. Анализирани са както едномерните структури, така и двумерната структура по признаките „възраст“ и „образование“. **Заключението** на дисертационния труд описва основните моменти от извършената работа и по-важните изводи. Посочените резултати кореспондират с реалното съдържание на отделните точки и глави и представляват израз на успешно решените изследователски задачи, като систематизират практическата полезност на използването на статистическите данни и методи при събирането на информация и при извършването на задълбочен анализ на измененията в броя и състава на работната сила в България.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Актуалността и значимостта на темата са разгледани във въведението на дисертационния труд. Подчертава се, че съвременното икономическо развитие е неразрывно свързано с човешкия фактор, което поражда необходимост от научно обосновани анализи и прогнози за състоянието, тенденциите и закономерностите в развитие на работната сила. Наличието на адекватна, навременна и висококачествена статистическа информация, обработена с адекватни

статистически методи и техники за анализ е база при формулирането на диференцирани политики за заетост и при осъществяването на ефективен мониторинг на тяхното въздействие върху икономиката.

Авторът показва много добро познаване на статистическата теория и практика, коректно се използват статистическите термини. **Научният стил** и издържан, като изводите са аргументирани с емпирични данни. Авторът показва, че е в състояние да извърши задълбочени научни изследвания, като от една страна използва резултатите на други автори в областта (коректно цитирани), а от друга – извежда статистическите закономерности в развитието на работната сила чрез прилагането на статистическите методи за анализ на динамика и структурни изменения.

Авторефератът се състои от 35 страници, като пълно и точно отразява основните части на дисертационния труд и постиженията на автора.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приносите на докторанта са ясно формулирани и коректно отразяват изследователските постижения на дисертационния труд. Те могат да се обобщят в следните направления:

- Обоснована е ролята на работната сила като фактор на общественото производство, като са разгледани теоретичните концепции за същността на работната сила и е анализирано влиянието на макроикономическата среда върху нейното състояние и динамика.
- Извършен е ретроспективен анализ на използваните статистическите наблюдения на работната сила от Евростат и в българската държавна статистика, изведени са по-важните организационни и методологически особености. Оценена е степента на хармонизация на репрезентативното наблюдение на работната сила с европейските изисквания и е обоснована ролята на информационното осигуряване за провеждането на теоретични и приложни изследвания.
- В резултат на анализа на динамиката на абсолютните показатели за характеризиране на работната сила са установени основните закономерности в развитието им. Аргументиран е изборът на подходящи трендови модели и е посочено, че след началото на финансово-икономическата криза е налице трайна тенденция към намаляване на работната сила. Въз основа на установените закономерности са разработени краткосрочни прогнози за анализираните показатели и са установени доверителните им интервали.
- Разкрити са конкретните закономерности в структурното изменение на работната сила по признаките „пол“, „възраст“ и „образование“ чрез сравнителен анализ. Показана е устойчивостта на структурата по „пол“ и слабите до умерени промени във възрастовата и образователната структура. Установено е, че през изследвания период намалява неравномерността във възрастовата структура и се повишава образователното равнище на работната сила.
- Изведена е закономерната трайна тенденция към нарастване на относителния дял на работната сила в градовете, при запазване на доминиращия относителният дял на Югозападния район.

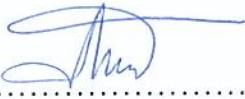
IV. Въпроси по дисертационния труд

Нямам съществени бележки или въпроси по отношение на съдържанието на представения дисертационен труд.

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Докторант Фатме Шабанова Зюлкярова притежава задълбочени теоретични знания и практически умения за провеждане на самостоятелно научно изследване. Дисертационният труд съдържа значими научни приноси и отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен "доктор". Като член на научното жури давам **положителна оценка** и ще гласувам с убеденост за присъждането на образователната и научна степен "доктор" на докторант Фатме Шабанова Зюлкярова.

12.02.2019 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Любомир Иванов)